

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ГАРМОНІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізації: “Фортепіано”,
“Оркестрові струнні інструменти”,
“Оркестрові духові та ударні інструменти”,
“Народні інструменти”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ГАРМОНІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізації:
“Фортепіано”, “Оркестрові струнні інструменти”,
“Оркестрові духові та ударні інструменти”, “Народні інструменти”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ГАРМОНІЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006 – 32 ст.

Обсяг курсу

Всього – 297 год.

Практичних – 128 год.

Індивідуальних – 54 год.

Самостійних – 115 год.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з дисципліни “Гармонія” розрахована на студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. Програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста та відповідає державним стандартам вищої освіти.

Дисципліна включає 5,5 кредитів, що складає 297 год, з них практичних – 128 годин, індивідуальних – 54 години, самостійних – 115 годин.

Програма розрахована на вивчення дисципліни протягом п’яти семестрів (III–VII).

Програма включає методичні рекомендації, орієнтовні тематичні плани, основні вимоги до знань та умінь студентів, контроль та облік успішності, зміст курсу, самостійну роботу студентів, список рекомендованої літератури.

Дисципліна “Гармонія” в музичних училищах передбачає розвиток у студентів практичних навичок гармонізації мелодії і складання різного роду музичних побудов, а також навичок гармонічного аналізу в обсязі необхідному для подальшої практичної діяльності на посаді викладача відповідно отриманій кваліфікації.

Метод вивчення – практичний. Розділи програми дозволяють застосувати новітні навчальні технології, зокрема модульно-рейтингову, кредитно-модульну та ін.

Основні вимоги до знань та умінь студентів.

В процесі вивчення дисципліни “Гармонія” студенти повинні знати:

- предмет, структуру, функції, принципи, методи, основні категорії гармонії як науки.

Уміти:

- володіти основними термінами, користуватися ними під час виступів на уроках, семінарах тощо;
- користуватися всіма доступними джерелами знань, самостійно

Укладач	І. В. Якубовська – викладач Херсонського музичного училища
Рецензенти:	К. Г. Рікман – зав. кафедрою теорії музики Сімферопольського факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф’єва, кандидат мистецтвознавства, доцент. Т. А. Неганова – викладач Сімферопольського музичного училища ім. П. І. Чайковського Л. О. Іскрова – викладач Одеського училища мистецтв і культури ім. К. Ф. Данькевича
Відповідальний за випуск	А. І. Ткаченко
Редактор	Л. М. Трачук

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006
© Якубовська І. В., 2006

- добирати матеріал до реферату, доповіді, самостійної роботи;
- використовувати отримані знання в подальшій професійній діяльності;
- використовувати в роботі засоби масової комунікації, в т.ч. комп'ютерні джерела інформації.

Форми підсумкового контролю.

З метою вивчення повноти та якості знань навчального матеріалу передбачені контрольні заняття: диференційований залік (III, V семестри) та іспит (VII семестр).

По закінченню кожного семестру виставляється підсумкова оцінка успішності на підставі логичного обліку знань та тематичної атестації.

Диференційований залік проводиться у письмовій формі і передбачає:

- а) письмово гармонізувати мелодію;
- б) зробити гармонічний аналіз твору.

Вимоги до іспиту.

Іспит проводиться в письмовій та усній формах. Термін проведення письмової роботи – на останньому занятті за навчальним планом.

Письмова форма іспиту: гармонізувати мелодію. Наприклад: Б. Алексєєв. “Задачі по гармонії”, №№ 329, 330. М. Мясоєдов. “Задачі по гармонії”, №№ 107, 110.

Усна форма іспиту: студенту пропонується відповісти на питання білета, структура якого відтворює головні форми теоретичної і практичної роботи з курсу гармонії.

Структура білета

1. Теоретичне питання.
2. Практичне завдання.
3. Гармонічний аналіз.

Теоретичні питання можуть відповідати назвам розділів підручника, а також бути більш узагальненими.

Практичні завдання – гра на фортепіано:

- будь-якої сполуки і послідовності акордів;
- гармонізувати мелодію з листа;
- секвенцію на даний мотив (секвенції тональні чи діатонічні, модулюючі по спорідненню тональностей, хроматичні, по рівновеликим інтервалам).
- модуляцію в тональності I ступеня спорідненості у формі періоду;

- раптову модуляцію у формі короткої побудови з нормативним голосоведенням через акорди альтерованої S (в тому числі з енгармонізмом зм VII₇ та акордів із збільшеною секстою);
- визначити і розв'язати акорди (всі акорди діатоніки, D₆, альтеровані співзвуччя);
- побудову чи період з певним чи запропонованим початком.

Зробити гармонічний аналіз твору (наприклад, Л. Ревуцький. Прелюдія тв. 4 № 1, Соната сі-мінор (ГП)).

Оцінювання знань студентів здійснюється за тією шкалою, яка функціонує у навчальному закладі.

Самостійна робота студентів.

Програма з “Гармонії” передбачає практичну, індивідуальну та самостійну форми навчання.

Завдання для самостійної роботи передбачають поглиблення основних вимог до знань та умінь студентів.

Форми завдань плануються викладачем і націлені на кращу професійну діяльність майбутнього фахівця. Форми завдань розглядаються і затверджуються на засіданні циклової комісії.

Основний перелік видів завдань для самостійної роботи студентів:

- складання плану відповіді з теми, яка вивчається;
- складання конспекту з відповідної теми;
- складання конспекту з додаткової літератури, яка використовується при вивченні матеріалу;
- написання реферату з запропонованих викладачем тем;
- різноманітні вправи з гри на фортепіано з поширенням кількості використаних тональностей;
- підбір музичних прикладів до відповіді з застосуванням творів спеціального циклу (спеціальності, хорового класу, методики тощо);
- додаткові завдання на письмову гармонізацію мелодій з метою виправлення помилок, допущених при виконанні самостійних та контрольних робіт.

Завдання для самостійної роботи виконується в окремому зошиті, який підлягає обов'язковій перевірці викладачем.

Оцінка за виконання самостійних завдань враховується викладачем при виставленні підсумкової оцінки успішності наприкінці семестру.

Короткі методичні зауваження.

Метою вивчення дисципліни “Гармонія” є якісне практичне засвоєння матеріалу, що дозволяє поступово розвивати та удосконалювати навички одночасного відчуття вертикалі та горизонталі, відчуття тонально-гармонічного плану музичного твору та розуміння його окремих елементів.

Основні форми роботи в курсі “Гармонія”

1. Виклад теоретичного матеріалу з ілюстративним показом прикладів музичної літератури.
2. Гармонізація голосу (сопрано, бас) письмово і на фортепіано.
3. Гра на фортепіано акордів, акордових сполук, зворотів і цілісних побудов, секвенцій, модуляцій, виконання творчих завдань на складання та імпровізацію.
4. Аналіз гармонічної мови музичного твору або окремого фрагменту.

При плануванні заняття враховується необхідність перевірки завдань (письмові роботи по гармонізації, гра, аналіз) у кожного із студентів. Це вимагає від викладача індивідуального підходу до студента в умовах групових занять та на індивідуальних уроках, метою яких є набуття практичних навичок.

Викладання дисципліни “Гармонія” для студентів спеціальності “Хорове диригування” повинно бути спрямоване в першу чергу на: набуття точного відчуття голосоведення у чотириголосному хоральному викладі, уміння створювати виразні мелодичні лінії голосів, придатні для колективного сольфеджування, що впливає на якість подальшої професійної роботи з хоровим твором.

Гра на фортепіано практичних вправ, у тому числі однотонових та модуляційних переходів, здійснюється у чотириголосному хоральному викладі. Гра акордових послідовностей, модуляцій може бути здійснена у визначеному метроритмі та із застосуванням різних типів гомофонно-гармонічної фактури (як творче завдання).

В аналізі музичних творів (зокрема хорових) студенти повинні вміти пояснити характер, зміст, жанр, будову музичного твору або фрагменту, виявити загальний тонально-гармонічний план, пояснити типи каденцій, складні гармонічні сполуки, особливості голосоведення, визначити всі види неакордових тонів.

Складні гармонічні явища (альтерація, енгармонізм, мажоро-мінор, гармонічні явища ХХ століття) та тему “Неакордові звуки” необхідно

вивчати у вигляді аналізу, ґрунтуючись на матеріалі вітчизняної та зарубіжної музики.

Орієнтовний тематичний план

№	Назва тем	кількість годин		
		всього	практ	сам
II курс, III семестр				
1	Гармонія. Акорд. Розташування тризвуків	3	2	1
2	Гармонічне і мелодичне сполучення головних тризвуків ладу	6	4	2
3	Гармонізація мелодії	3	2	1
4	Переміщення тризвуків	3	2	1
5	Стрибки терцієвих тонів	3	2	1
6	Гармонізація баса	3	2	1
7	Каденція. Період. Кадансовий квартсектакорд	6	4	2
Разом		27	18	9
8	Сектакорди головних ступенів	12	8	4
9	Квартсектакорди головних ступенів	6	4	2
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольне заняття	3	2	1
Разом		24	16	8
Всього за семестр		51	34	17
II курс, IV семестр				
10	D ₇ і його обернення	15	10	5
11	Повна функціональна система Тризвук і сектакорд II ступеня	9	6	3
12	Гармонічний мажор	6	4	2
Разом		30	20	10
13	Тризвук VI ступеня	6	4	2
14	Септакорд II ступеня	45	10	5
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольне заняття	6	4	2
Разом		30	20	10
Всього за семестр		60	40	20
II курс, V семестр				
15	Септакорд VII ступеня	9	6	3
16	D ₉	6	4	2

17	Акорди доміантової групи, що вживаються менше (Тризвук III ступеня, секстакорд VII ступеня)	3	2	1
18	Акорди з побічними тонами (D ⁶ , VII ₄₃ ⁴)	9	6	3
	Разом	27	18	9
19	Фрігійські звороти	6	4	2
20	Тональні (діатонічні) секвенції	6	4	2
21	Побічні септакорди	3	2	1
22	Розвинута діатоніка мажору і мінору Діатоніка української музики	10	2	8
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольне заняття	3	2	1
	Разом	31	16	15
	Всього за семестр	58	34	24
III курс, VI семестр				
23	Акордовий хроматизм, його види Альтерована субдомінанта – подвійна доміананта	18	12	6
24	Модуляція. Її види. Відхилення у споріднені тональності	6	4	2
25	Модулюючі секвенції, їх види	12	8	4
	Разом	36	24	12
26	Модуляції у тональності I ступеня спорідненості	15	10	5
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольні заняття	6	4	2
	Разом	24	16	8
	Всього за семестр	60	40	20
IV курс, VII семестр				
27	Ступені спорідненості тональностей, поступова модуляція у віддалені тональності	20	10	10
28	Неакордові звуки. Органний пункт	8	4	4
29	Альтерація акордів субдомінантової та доміантової груп	8	4	4
30	Енгармонізм	12	6	6
31	Мажоро-мінор	4	2	2
32	Деякі риси сучасної гармонії	8	4	4

	Повторення матеріалу	4	2	2
	Контрольне заняття	4	2	2
	Разом	68	34	34
	Всього	297	182	115

Орієнтовний тематичний план
(для спеціалізацій №№ 5.020205.03, 5.020205.04)

№	Назва тем	кількість годин		
		всього	практ	сам
II курс, III семестр				
33	Введення в курс гармонії. Акорд Чотириголосий склад акорду	3	2	1
34	Лад. Функціональна система головних тризвуків. Голосоведення	6	4	2
35	Гармонізація мелодії головними тризвуками ладу	3	2	1
36	Деякі питання гармонічного аналізу. Фактура. Неакордові звуки	3	2	1
37	Переміщення тризвуків	3	2	1
38	Гармонізація баса	3	2	1
39	Стрибки терцієвих тонів	6	4	2
	Разом	27	18	9
40	Каденція. Період. Кадансовий квартсекстакорд	6	4	2
41	Секстакорди головних тризвуків ладу	12	8	4
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольне заняття	3	2	1
	Разом	24	16	8
	Всього за семестр	51	34	17
II курс, IV семестр				
42	Прохідні та допоміжні квартсекстакорди	6	4	2
43	D ₇ та його обернення	18	12	6
44	Повна функціональна система мажору та мінору. Секстакорд і тризвук II ступеня	3	2	1
45	Гармонічний мажор	6	4	2
	Разом	33	22	11
46	Тризвук VI ступеня	6	4	2

47	Септакорд II ступеня та його обернення	15	10	5
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольне заняття	3	2	1
	Разом	27	18	9
		60	40	20
III курс, V семестр				
48	Септакорд VII ступеня та його обернення	9	6	3
49	D ₉	3	2	1
50	Тризвук III ступеня, сектакорд VII ступеня Акорди з побічними тонами	12	8	4
	Разом	21	16	8
51	Натуральний мінор. Фригійські звороти	6	4	2
52	Діатонічні секвенції	9	6	3
53	Побічні септакорди ладу	3	2	1
54	Діатоніка української музики	11	2	9
	Повторення матеріалу	3	2	1
	Контрольне заняття	3	2	1
	Разом	35	18	17
		59	34	25
III курс, VI семестр				
55	Альтерована субдомінанта – подвійна домінанта	21	12	9
56	Типи тональних співвідношень	3,5	2	1,5
57	Відхилення у тональності діатонічної спорідненості	14	8	6
58	Хроматичні секвенції	14	8	6
59	Альтерація акордів D і S груп	7	4	3
	Повторення матеріалу	3,5	2	1,5
	Контрольне заняття	7	4	3
	Разом	70	40	30
IV курс, VII семестри				
60	Модуляція в тональності діатонічної спорідненості	28	16	12
61	Енгармонічна модуляція	9	6	4,5
62	Мажоро-мінорні системи	3,5	2	1,5
63	Деякі питання сучасної гармонії	7	4	3

	Повторення матеріалу	3,5	2	1,5
	Контрольне заняття	7	4	3
	Разом	60	34	26
	Всього	297	182	115

Приблизний тематичний план
(для спеціалізації №№ 5.020205.06)

№	Назва тем	кількість годин			
		всього	практ	індив	самост
II курс, III семестр					
1	Гармонія. Акорд. Розташування тризвуків	4	2		2
2	Гармонічне і мелодичне сполучення головних тризвуків ладу	8	4		4
3	Гармонізація мелодій	4	2		2
4	Переміщення тризвуків	4	2		2
5	Стрибки терцієвих тонів	4	2		2
6	Гармонізація баса	4	2		2
7	Каденція. Період. Кадансовий квартсектакорд	8	4		4
	Разом	36	18		18
8	Сектакорди тризвуків головних ступенів	16	8		8
9	Прохідні та допоміжні квартсектакорди	8	4		4
	Повторення	4	2		2
	Контрольне заняття	4	2		2
	Разом	32	16		16
	Всього за семестр	68	34		34
II курс, IV семестр					
10	D ₇ і його обернення	15	10		15
11	Функціональна система Тризвук і сектакорд II ступеня	9	6		3
12	Гармонічний мажор	6	4		2
	Разом	30	20		10

13	Тризвук VI ступеня	6	4		2
14	Септакорд II ступеня та його обернення	15	10		5
	Повторення	3	2		1
	Контрольне заняття	4	4		2
	Разом	30	20		10
	Всього за семестр	60	40		20
III курс, V семестр					
15	Ввідний септакорд та його обернення	9	3	3	3
16	D ₉	6	2	2	2
17	Тризвук III ступеня, секстакорд VII ступеня. Акорди з побічними тонами	12	4	4	4
	Разом	27	9	9	9
18	Фрігійські звороти	6	2	2	2
19	Діатонічні секвенції	6	2	2	2
20	Побічні септакорди ладу	6	2	2	2
21	Діатоніка української музики	2			2
	Повторення	3	1	1	1
	Контрольне заняття	3	1	1	1
	Разом	53	17	17	19
III курс, VI семестр					
22	Альтерована субдомінанта – подвійна домінанта	18	6	6	6
23	Відхилення у споріднені тональності	9	3	3	3
24	Хроматичні секвенції	9	3	3	3
	Разом	36	12	12	12
25	Модуляції у тональності I ступеня спорідненості	15	5	5	5
	Повторення матеріалу	3	1	1	1
	Контрольне заняття	6	2	2	2
	Разом	24	8	8	8
	Всього за семестр	60	20	20	20
IV курс, VII семестр					
26	Ступені спорідненості тональностей Поступова модуляція у віддалені тональності	20	5	5	10

27	Неакордові звуки. Органний пункт	6	1	1	4
	Разом	26	6	6	14
28	Альтерація акордів субдомінанти та домінанти	8	2	2	4
29	Енгармонізм. Енгармонічні модуляції	12	3	3	6
30	Мажоро-мінор	4	1	1	2
31	Деякі риси гармонії XX століття	8	2	2	4
	Повторення матеріалу	4	1	1	2
	Контрольне заняття	6	2	2	2
	Разом	54	17	17	20
		297	128	54	115

ЗМІСТ КУРСУ

Тема 1. Гармонія. Акорд. Розташування тризвуків

Поняття “гармонія”. Явища гармонії. Конструктивна і фонічна функція гармонії. Взаємодія гармонії з мелодією, фактурою, ритмом, формою. Роль гармонії в музичному цілому.

Поняття вертикалі і горизонталі. Акорд як одиниця гармонії. Роль акорду в музичній тканині. Історичний шлях розвитку акорду (гармонічної вертикалі).

Чотириголосний склад. Назва голосів. Способи запису. Розташування акордів (тризвуків).

Лад. Ладова система музичного мислення. Ладові структури. Лад – основа конструктивних (формотворчих) і виразових (фонічних) властивостей гармонії.

Функціональність. Функціональна система акордів. Тризвуки головних ступенів. Автентичні, плагальні та повні функціональні звороти.

Поняття про основні і перемінні мелодичні та гармонічні функції.

Голосоведення. Основні закономірності побудови мелодії. Норми руху для кожного з голосів. Плавний рух і рух стрибком. Співвідношення горизонталі і вертикалі. Форми спільного руху голосів. Функції голосів у музичній тканині. Педальний тон. Дублювання.

Тема 2. Гармонічне і мелодичне сполучення головних тризвуків ладу

Сполучення акордів, гармонічне і мелодичне сполучення тризвуків головних ступенів. Різні варіанти сполучень головних тризвуків ладу.

Тема 3. Гармонізація мелодії

Закони побудови мелодичної лінії, середніх голосів. Основні норми та застереження в мелодичних лініях і спільному русі голосів.

Тема 4. Переміщення тризвуків

Мелодичне положення акорду. Рух мелодичного голосу при гармонізації однією функцією.

Тема 5. Стрибки терцієвих тонів

Стрибки терцієвих тонів у сопрано та альта. Зміна розташування акордів у сполученнях головних тризвуків.

Тема 6. Гармонізація баса

Побудова лінії баса при використанні тризвуків головних ступенів. Загальні закономірності побудови нижнього голосу тканини.

Тема 7. Каденція. Період. Кадансовий квартсекстакорд

Організація музики в часі. Цезура. Мотив. Фраза. Період, речення. Види періодів.

Каденція. Види каденцій за їх гармонічним змістом, місцем у формі, обрисом заключного акорду. Каденційні гармонії.

Кадансовий квартсекстакорд. Особливості використання (голосоведення, оточуючі гармонії) в середній і в заключній каденціях. Поліфункціональність акорду. Варіанти введення його після тоніки і субдомінанти (плавне і з стрибками). Всі варіанти сполучень при переході в тризвуки доміанти I домінантовий септакорд.

Тема 8. Секстакорди головних ступенів

Розташування і подвоєння. Переміщення секстакордів. Характерні мелодичні ходи. Плавне сполучення секстакордів з тризвуками, сполучення стрибками, сполучення двох секстакордів. Приховані октави і квінти при сполученні секстакордів з тризвуками. Мелодична лінія баса. Місце секстакордів у формі.

Тема 9. Квартсекстакорди головних ступенів

Прохідні і допоміжні акорди. Принципи утворення прохідних і допоміжних співзвуч, квартсекстакордів. Подвоєння в квартсекстакордах.

Прохідні квартсекстакорди доміанти і тоніки в плавному русі і з стрибками

Допоміжні квартсекстакорди субдомінанти і тоніки в різному мелодичному оточенні. Типові мелодичні ходи, гармонізовані з допомогою

названих зворотів. Роль цих зворотів у побудові періоду, в музичній формі взагалі.

Тема 10. Домінантсептакорд і його обернення

Розташування та переміщення акордів. Неповний доміантовий септакорд. Розв'язання акордів у тоніку. Голосоведення при розв'язанні. Стрибки при розв'язанні всіх обернень в тоніку. Підготування акордів. Введення обернень доміантсептакорду після тоніки і доміаннти. Прохідний терцквартакорд. Місце доміантсептакорду в формі.

Тема 11. Функціональна система. Тризвуки і сектакорд другого ступеня

Повна функціональна система акордів тональності. Перемінні ладові функції у співвідношенні тризвуків побічних ступенів. Функція медіанти.

Сектакорд і тризвук другого ступеня. Характерні розташування і мелодичне положення сектакорду другого ступеня (субдомінанта із секстою), його роль в каденції.

Терцієві співвідношення акордів. Їх поєднання. Мелодичне поєднання тризвуків терцового співвідношення з переміщенням звуків у парі голосів.

Тема 12. Гармонічний мажор

Гармонічні фарби. Особливості голосоведення.

Тема 13. Тризвук VI ступеня

Співвідношення акорду VI ступеня з акордами тоніки, субдомінанти та тризвуком II ступеня.

Перерваний зворот (перервана каденція). Введення тризвуку VI ступеня після акордів доміантної групи.

Квартсектакорд VI ступеня в ролі прохідного між тризвуком і сектакордом другого ступеня в мажорі.

Тема 14. Септакорд другого ступеня та його обернення

Положення його серед акордів субдомінантної групи. Перехід в консонуючі і дисонуючі види акордів групи доміаннти і в кадансовий квартсектакорд. Обернення септакорду другого ступеня, перехід в акорди групи доміаннти. Підготування септакорду другого ступеня і його обернень, застосування після тонічної, субдомінантної гармонії, після тризвуку і сектакорду другого ступеня. Септакорд другого ступеня в гармонічному мажорі.

Прохідні звороти з акордами другого ступеня. Роль септакорду другого ступеня і його обернень у музичній формі.

Тема 15. Ввідні септакорди

Підготування: введення після тоніки, субдомінанти і доміаннти. Розв'язання в тоніку з подвоєнням терцієвого тону, прими (залежно від розташування). Перехід в акорди доміаннти: особливості голосоведення. Переміщення акордів (в т.ч. з ходом на збільшену секунду в одному з голосів).

Прохідні звороти з оберненням септакордів VII ступеня. Субдомінантне значення терцквартакорду.

Тема 16. Домінантний нонакорд

Дві форми акорду. Підготування та розв'язання нонакорду. Біфункціональність нонакорду, його місце в музичній формі.

Тема 17. Сектакорд VII ступеня

Гармонізація висхідного верхнього тетракорду гами в сопрано. Гармонізація низхідної гами в сопрано (натуральний мінор) в ролі прохідного акорду.

Тема 18. Тризвуки третього ступеня

Гармонізація верхнього тетракорду гами в сопрано, в співвідношенні з тризвуком VI ступеня. Перемінні функції (III і VI ступеня). Тризвуки II ступеня в значенні прохідного між секундакордом і терцквартакордом доміаннти.

Тема 19. Акорди з побічними тонами

Домінанта з секстою. Ввідний септакорд з квартою.

Тема 20. Фрігійські звороти

Гармонізація характерних зворотів у сопрано та басі.

Тема 21. Діатонічні (тональні) секвенції

Мотив, ланка, крок секвенції, напрям руху. Секвенції з постійним і перемінним кроком, точні і варійовані.

Будова мотиву секвенції. Структура акордів і зміна мотиву. Відчуття тонічного центру. Перемінні ладові функції.

Тема 22. Побічні септакорди

Застосування в секвенційних побудовах. Введення септакордів за допомогою прохідних звуків; після тризвуків терцієвого співвідношення.

Тема 23. Альтерація субдомінанти – подвійної доміаннти

Хроматизм. Види хроматизму. Хроматизм внутрішньоладовий (акордовий і модулюючий). Різні тлумачення цих видів хроматизму.

Акорди альтерованої субдомінанти – подвійної доміаннти. Характерні риси акордів альтерованої субдомінанти і подвійної доміаннти (хроматизму внутрішньотонального і модулюючого), місце акордів в періоді.

Особливості підготовки кожного з акордів, впровадження і розв'язання. Інші можливі випадки застосування і розв'язання акордів.

Акорди альтерованої субдомінанти в каденції: приготування акорду після тоніки, діатонічної субдомінанти, перехід в кадансовий квартсекстакорд, в дисонуючі форми доміаннти.

Відхилення в тональність доміаннти в половинній каденції. Акорди доміаннти до доміаннти, їх введення, розв'язання. Акорди подвійної доміаннти – альтерованої субдомінанти в середині побудови. Різні типи підготовки, розв'язання, дезальтерації.

Допоміжні і прохідні звороти. Різні види гармонізації хроматичного ходу з IV натуральним та підвищеним ступенем.

Акорди із збільшеною секстою.

Деякі форми енгармонізму з наступною раптовою модуляцією у вигляді коротких схематичних побудов.

Тема 24. Відхилення в споріднені тональності

Відхилення з допомогою акордів доміаннти. Відхилення через повний функціональний зворот. Види плагальних відхилень. Тривале перебування в тональності відхилення, поява в ній будь-яких акордів (зокрема – альтерованої субдомінанти) і зворотів.

Тема 25. Секвенції (хроматичні)

Секвенції, модулюючі по споріднених тональностях, їх роль у становленні з'єднуючого тонального центру, їх динамічні можливості, місце в формі. Секвенції на короткі мотиви (автентичний зворот). Секвенції на тривалі мотиви. Секвенції, що вимагають змін акордів чи мелодичних ходів при зміні мажору і мінору.

Тема 26. Модуляції в тональності I ступеня спорідненості

Види і способи модуляцій. Тонально-гармонічна структура музичного цілого. Форми модуляційного періоду.

Ступені тональної спорідненості. (Краще віддати перевагу системі М. Римського-Корсакова). Загальні критерії віддаленості і близькості тональностей (спільність звукового складу, наявність спільних тризвуків, інтервальне та функціональне співвідношення тонів). Пояснення появи різних систем тональної спорідненості.

Модуляції – переходи в тональність першого ступеня спорідненості. Спільний модулюючий акорд. Переходи в тональність доміантного напрямку через тоніку першої тональності як спільного акорду. Використання як спільного акорду всіх можливих акордів тональності. Відхилення в тональність спільного акорду.

Переходи в тональність субдомінантного напрямку через тоніку початкової тональності з перерваним зворотом в умовах нової тональ-

ності. Використання різних спільних акордів і відхилень при модуляції в тональність першого ступеня споріднення.

Тема 27. Поступові модуляції у тональності другого ступеня спорідненості

Склад групи – тональності, що відрізняються двома ключовими знаками. Використання спільного акорду при поступовій модуляції. Роль модуляції в музичній формі. Тонально-музичні закономірності побудови форми періоду, модулюючого в тональність другого ступеня спорідненості.

Поступові модуляції у віддалені тональності. Принцип побудови тонально-гармонічного плану модулюючого періоду.

Тема 28. Неакордові звуки

Їх роль у музичній тканині. Їх участь у формуванні мелодичної лінії, вплив на фактуру, фонізм і структуру акордів. Класифікація неакордових тонів.

Підготовлені затримання в одному або декількох голосах. Приготування, розв'язання. Найбільш поширені структури акордів із затриманням. Розв'язання затримувань. Застосування затримувань в деяких частинах музичної форми, зокрема, форми періоду.

Прохідні звуки в одному або кількох голосах. Діатонічні або хроматичні звуки. Прохідні звуки між тонами одного або різних акордів.

Допоміжні звуки в одному або кількох голосах на фоні одного акорду. Особливості голосоведення. Природне застосування допоміжних співзвуч у музичній тканині.

Предйом. Характерні умови використання.

Органний пункт. Особливості використання в музичній формі. Вплив органного пункту на фактуру, форму, ладотворення, створення нових співзвуч.

Тема 29. Альтерація акордів субдомінанти і домінанти

Внутрішньоладова альтерація. Роль альтерації у підсиленні ладового тяжіння фонічних властивостей гармонії. Альтеровані акорди до-

мінанти і субдомінанти, їх застосування. Введення і розв'язання. Альтерація ступенів ладу:

II понижений ступінь у складі субдомінантових акордів (“неаполітанський сектакорд”, септакорд II ступеня з пониженою примою, інші види альтерації);

IV підвищений ступінь у складі акордів субдомінанти;

II понижений ступінь у складі акордів домінанти (септакорди V і VII ступенів з оберненнями, сектакорд VII ступеня, підготовлення альтерованих акордів і розв'язання);

II підвищений ступінь у мажорі в складі акордів субдомінанти і домінанти (форми акордів, що найчастіше вживаються), їх введення і розв'язання;

IV понижений ступінь у мінорі в складі акордів субдомінанти і домінанти (способи, що найчастіше вживаються).

Різні форми сполук альтерованих ступенів у складі акордів субдомінанти і домінанти.

Тема 30. Енгармонізм

Енгармонізм альтерованих акордів. Явище енгармонізму. Рівномірна температура як основа енгармонізму. Енгармонічні модуляції: фонові і формотворча функції. Види енгармонізму.

Тема 31. Мажоро – мінор

Яскраво-виразова роль даної ладогармонічної структури. Принцип її творення. Акордика мажоро-мінору.

Тема 32. Основні явища гармонії ХХ століття

Співвідношення горизонталі і вертикалі.

Згортання у вертикаль звукорядів і мелодичних зворотів.

Акорди нетерцової структури.

Кластери.

Полігармонія (поліфункціональність, політональність).

Тональні структури з дисонуючою формою тоніки.

Явище остинатності.

Перемінні ладові структури.

“Симетричні ладіві структури”.

Атональність, її різні форми.

Індивідуальні (“іменні”) гармонічні системи.

ПИТАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМ

Методичні поради

Гармонія. Акорд. Чотириголосний склад

Що означає термін “гармонія”?

Яким чином виявляється взаємозв’язок гармонії і мелодії?

Взаємовплив фактури та звучання акорду.

В чому виявляється зв’язок гармонії з ритмом?

В яких закономірностях побудови форми (в межах знань студентів) виявляється дія конструктивних властивостей гармонії?

Що є джерелом виразових засобів гармонії?

Що служить основою їх конструктивних можливостей?

Навести приклади з музики на різні типи фактури. Взаємодія мелодії і гармонії, розташування акордів, мелодичне положення. Зробити аналіз гармонії з певним завданням;

- виявити специфіку взаємовпливу мелодії і гармонії в творі за питаннями викладача;
- визначити найбільш поширені мелодичні положення перших і останніх акордів у творах Ф. Шопена, А. Бетховена, П. Чайковського, І. Баха, М. Леонтовича;
- виявити перевагу конструктивної або кольорово-виразної функції гармонії в окремих творах (наприклад, А. Бетховен, Сонати для фортепіано, № 5, 8, I частини; Ф. Ліст “Втіхи”; А. Лядов, “Волшебное озеро”);
- виконати письмові завдання на розташування тризвуків;
- грати мажорні і мінорні тризвуки в будь-якому розташуванні з різними мелодичними положеннями, грати можливі варіанти тризвуків із заданим звуком в сопрано, альті, тенорі.

Лад

Яке з понять – “ладова система” чи “ладова структура” – є більш загальним? Яке – більш конкретним? В чому схожість ладових структур? Які їх відмінні риси?

Що таке ладова функція?

На чому ґрунтуються конструктивні можливості ладу?

Що складає основу виразових засобів ладу?

Що таке плагальний (автентичний) зворот?

Що таке мелодична тоніка?

Які функції входять у склад повного функціонального звороту?

Навести приклади з музики на автентичні, повні, плагальні функціональні звороти.

Зіграти тризвуки головних ступенів у різних послідовностях.

Голосоведіння. Сполучення акордів

В чому виявляється відмінність між мелодичним та гармонічним сполученням акордів?

Які існують види спільного руху голосів?

Яким буває рух кожного окремого голосу?

Навести приклади з хорової музики на різні типи мелодичного руху голосів, на сполучення і переміщення акордів. При аналізі гармонії визначити види сполучень і вибір обернень акордів, межі акордів у різних фактурних умовах, переміщень тризвуків та через послідовності акордів у певному розмірі з використанням переміщень і стрибків терцевих тонів.

Виконати на фортепіано:

- всі можливі послідовності акордів у сполученні по чергово у всіх розташуваннях;
- послідовності з трьох-чотирьох акордів;
- можливі варіанти переміщень тризвуків;
- звороти з трьох-п’яти акордів (включаючи переміщення) у будь-якому ритмі, розмірі та у всіх тональностях;
- гармонізацію мелодичних зворотів з трьох-чотирьох звуків;
- сполучення з трьох-чотирьох акордів за будь-яким голосом.

Гармонізація мелодії. Гармонізація баса

Гармонізувати мелодію, мелодичні звороти, бас письмово і на фортепіано.

Період. Каденція. Кадансовий квартсекстакорд. Домінантсептакорд в умовах заключної каденції

Проаналізувати хорові та фортепіанні твори на різні види каденцій, побудов періоду.

Визначити в аналізі гармонії роль кадансового квартсекстакорду, місце каденційного звороту у формі, межі періоду, види каденцій, що зустрічаються.

Грати варіанти каденційних зворотів усіх видів у різних тональностях, варіанти сполучень субдомінанти з кадансовим квартсекстакордом.

Створити періоди в чотирьохголосному складі з правильними сполученнями акордів, транспонувати їх в інші тональності.

Секстакорди головних ступенів

Аналізувати гармонічний план музичного твору, звертаючи увагу на лінію баса, на рівень його мелодизації.

Грати можливі варіанти сполучень тризвуків і секстакорду, двох секстакордів, звороти з трьох-п'яти акордів, за цифруванням, послідовності акордів у вигляді речень з наступною транспозицією. Гармонізувати даний бас.

Прохідні і допоміжні квартсекстакорди

В прикладах, що аналізуються, визначити роль прохідних і допоміжних акордів. Знаходити можливі прохідні і допоміжні звороти при аналізі мелодичного і басового голосу.

Грати звороти прохідними і допоміжними зворотами, секвенції на даний мотив.

Створити 8-тактові періоди за чіткою гармонічною схемою з використанням прохідних і допоміжних акордів.

Домінантсептакорд із оберненнями.

Аналізувати автентичні звороти в музичному творі, вивчаючи їх роль у становленні частоти гармонічних змін (наприклад, І. Бах, Хорали; А. Бетховен: Сонати для фортепіано, №№ 11, 13, 29: (початкові

періоди перших частин); М. Леонтович, Хорові твори; М. Лисенко, Романси). Виконати письмові вправи такого типу: гармонічне і мелодичне сполучення тризвуків головних ступенів у зворотах з двох-чотирьох акордів, чергуючи типи сполучень у всіх можливих поєднаннях;

- всі можливі переміщення акорду з любого розташування;
- сполучення акордів за даним голосом;

Грати в тональності і від звука обернення домінантсептакорду з розв'язанням в тоніку, секвенції на отримані мотиви (найпростіші варіанти відхилень у споріднені тональності).

Грати повний функціональний зворот із оберненнями домінантсептакорду; секвенції на отриманий мотив.

Грати завершені побудови за цифруванням у даному розмірі та у визначеній тональності.

Повна функційна система акордів тональності.

Які послідовності акордів у тональності сприяють централізації ладової структури?

Якій закономірності підпорядковується послідовність акордів однієї функціональної групи?

Назвати можливі послідовності двох-чотирьох акордів субдомінантової групи з наступним підсиленням функціональних властивостей.

В умовах натурального мажору (мінору) знайти тризвуки, здатні набувати функції тоніки, субдомінанти, домінанти.

Які співвідношення акордів побічних ступенів сприяють виявленню перемінності?

Які якості властиві акордам медіанти?

В яких гармонічних умовах виявляються властивості тризвуків III та VI ступенів?

Секстакорд та тризвук другого ступеня.

З чим пов'язана подвоєність терцієвого тону в тризвуках другого ступеня? – Знайти в хоровій та фортепіанній літературі приклади із застосуванням секстакорду другого ступеня та докладно проаналізувати їх.

Зіграти каденційні звороти з секстакордом другого ступеня.

Грати секвенції (модулюючі) на мотиви з сполученням септакорду другого ступеня з домінантою чи кадансовим квартсекстакордом.

Грати акордові послідовності за цифруванням з участю секстакорду другого ступеня.

Скласти аналогічні періоди.

Гармонічний мажор.

Що означає термін “умовна діатоніка”?

В чому виявляється хроматична сутність гармонічного мажору?

В аналітичних вправах звернути увагу на роль гармонічного мажору в створенні своєрідного звукового колориту (наприклад, М. Глінка “Руслан і Людмила” – танці, антракт до четвертої дії, каватина Горислави, арія Ратмира з третьої дії; А. Бородін “Князь Ігор”, хорполовецьких дівчат), в пошуках нових фонічних фарб (наприклад, Р. Шуман “Сцени з дитячого життя”, “Мрії”; М. Дремлюга “Ранок на річці”), в загостренні психологічних нюансів (наприклад, Р. Шуман “Я не сержусь”, М. Лисенко “Якби ми зустрілися знову”).

Грати окремі звороти, в т.ч. і каденційні, періоди в гармонічному мажорі.

Тризвуки VI ступеня

Які подвоєння можливі в тризвучі VI ступеня? Чим це пояснюється?

Які особливості сполучень тризвуків терцієвого співвідношення?

Як робити сполучення із стрибками, з переміщенням голосів?

Визначити медіантовий напрям тризвуків VI ступеня “в хорових та фортепіанних творах (наприклад, Е. Гріг “Ранок”, “Танок ельфів”, “Похід гномів”, середня частина). Проаналізувати гармонію перемінної ладової структури (наприклад, М. Римський-Корсаков “Садко” – пісня Садко), проаналізувати тризвуки VI ступеня в перерваних зворотах і каденція. (Ф. Шопен, Прелюдія сі мінор), після секстакорду доміанти при гармонізації низхідної гами в басі (наприклад, Л. Бетховен, Соната № 26, початок), між тонікою і субдомінантою (наприклад, Ф. Шуберт – Експромт соль-бемоль мажор) і квартсекстакорд VI ступеня в якості прохідного акорду (наприклад, Скрибін А. Прелюдія ор. II до-дієз мінор)

Грати тризвук V ступеня між тонікою і субдомінантою (звороти використати для секвенцій).

Грати перервані каденційні звороти з поверненням у тоніку.

Грати періоди з перерваною каденцією.

Септакорд другого ступеня.

В чому відмінність фонізму малого мінорного септакорду і малого септакорду із зменшеною квінтою?

Навести приклади з музики на різне застосування септакорду другого ступеня, його обернень (наприклад, Ф. Мендельсон “Пісні без слів” №№ 1, 4, ІЗ; П. Чайковський “Он так мене любил”, “Ночь”, “Ни слова, о друг мой”; М. Лисенко “Над Дніпрового сагою”), на прохідні та допоміжні звороти з цими акордами (наприклад, Л. Бетховен, Соната для фортепіано № 18, ч. I № 15, ч. II; Ф. Шопен, Ноктюрн до-дієз мінор).

Грати можливі варіанти акордових сполучень із застосуванням септакорду другого ступеня (приготування, розв’язання, подальше використання), його обернень, прохідних зворотів, каденційні звороти із септакордом, квінтсекстакордом, терцквартакордом, секвенції на дані звороти.

Ввідні септакорди

Чим відрізняється звучання малого септакорду із зменшеною квінтою в якості ввідного від звучання такого ж акорду в якості септакорду II ступеня в гармонічному мажорі і мінорі?

В чому полягає особливість побудови зменшеного септакорду?

З якого часу почав застосовуватись його енгармонізм?

Грати септакорд VII ступеня і його обернення із можливими розв’язаннями: включити в акордові сполучення переміщення акорду.

Створювати періоди із застосуванням септакорду VII ступеня в різних функціональних значеннях.

Домінантнонакорд.

В яких гармонічних умовах виявляються характерні функціональні властивості акорду?

Будувати акорди від звука і в тональності в різних розташуваннях з переміщенням і можливими розв’язаннями.

Грати періоди із введенням даного акорду.

Тризвуки і секстакорди III і VII ступенів.

Грати низхідні та висхідні тетракорди і гами в сопрано і в басі, дані акорди розв’язати можливими способами (в тоніку, VI ступінь, з переходом в акорди домінантової групи).

Акорди з побічними тонами. Які мелодико-гармонічні умови характерні для застосування акордів домінантової групи з побічними тонами?

В аналітичних вправах звернути увагу на фонічну та мелодичну роль побічних тонів (наприклад: І. Брамс, Інтермеццо ор. 116 № 6;

Е. Гріг, Мелодія, ор.38 № 31; С. Рахманінов, Прелюдія, ор.32 № 10; М. Равель, Менует і Ригодон з сюїти "Гробниця Куперена").

Грати періоди із включенням нових мелодико-гармонічних зворотів.

Фригійські звороти. Гармонізація гам.

Грати варіанти гармонізації тетракордів і гам в сопрано і басі. Гармонізувати гами в різному фактурному оформленні. Скласти періоди із запропонованими акордами і зворотами.

Тональні (діатонічні) секвенції.

Яка роль тональних секвенцій у централізації ладової структури? В створенні перемінності?

Яка міра точності переміщення мотиву в тональних секвенціях?

Що зберігається і що змінюється в кожній із ланок? Аналізувати музичні приклади, звертаючи увагу на роль секвенційних побудов у музичній формі.

Грати секвенції на будь-які мотиви, поступово ускладнюючи співвідношення акордів і збільшуючи протяг ланки.

Грати періоди із введенням секвенційних побудов за цифруванням.

Побічні септакорди ладу

Грати діатонічні секвенції із застосуванням септакордів головних і побічних ступенів на основі прохідної або підготовленої септими. Грати періоди із застосуванням побічних септакордів ладу за цифруванням. Скласти періоди із заданими акордами.

Хроматизм. Акорди альтерованої субдомінанти (подвійна домінанта).

Що є спільним і в чому відмінність акордів альтерованої субдомінанти і домінанти до домінанти?

Які форми альтерованих акордів простежуються в цій групі?

В аналізі гармонії музичного твору визначити роль акордів альтерованої субдомінанти в становленні тонічного центра.

Визначити ладову функцію альтерованих акордів.

Знайти випадки енгармонізму акордів альтерованої субдомінанти і домінанти.

Грати періоди з альтерацією акордів групи домінанти.

Модуляційний хроматизм.

Відхилення і модуляції в тональності першого ступеня спорідненості. Модулюючі секвенції

В аналізі гармонії музичного твору визначити роль тональних співвідношень у встановленні стійкої ладової структури твору, функціональний напрям тонального плану, ладові нахили тональностей відхилень, ступінь їх спорідненості, колористично-виразне значення тональностей відхилень.

Грати:

- хроматичні секвенції з автентичними зворотами;
- відхилення у всі споріднені тональності, починаючи з будь-якого розташування тонічного тризвуку чи секстакорду, з поступовим поверненням у тональність;
- каденційні звороти в споріднених тональностях, починаючи з тонічного акорду;
- схеми модуляційних переходів у споріднені тональності через будь-які спільні акорди;
- інші речення модулюючих періодів з переходом у кадансовий квартсекстакорд нової тональності;
- модулюючі періоди з двох речень із серединною каденцією в першій тональності і з вказаним вище розподілом гармонії.

Поступові модуляції у віддалені тональності

Які критерії визначення ступеня споріднення тональностей?

В чому виявляється функціональний зв'язок тональностей?

В яких інтервальних співвідношеннях тонів тональності ближче?

В чому полягають виразові і конструктивні можливості тональної структури музичного цілого?

Грати модуляції в тональності II ступеня спорідненості, визначаючи спільні тональності.

Грати поступові модуляції у віддалені тональності, використовуючи гармонічну субдомінанту мажору і гармонічну домінанту мінору.

Неакордові звуки

За якими ознаками визначаються неакордові тони? Визначити в музичному творі роль неакордових тонів в мелодії, фактурі.

Вводити неакордові звуки в гру періодів (однотональних і модулюючих).

Внутрішньоладова альтерація.

Чому введення альтерованих гармоній приводить до підвищеної фонічної яскравості гармонії?

В яких умовах альтерація нестійких акордів сприяє динамізації мелодичних тяжінь?

В аналізі гармонії музичних творів визначити фонічні і мелодичні можливості альтерованих акордів. Будувати і розв'язувати альтеровані акорди в практичних вправах на фортепіано.

Енгармонізм

Які умови виникнення енгармонізмів усіх видів?

Яким чином при енгармонічній заміні створюється підвищена яскравість і виразність?

Знайти й пояснити явища енгармонізму в музичних творах або фрагментах.

Грати схеми раггових модуляцій через зменшений септакорд і акорди із збільшеною секстою.

Мажоро-мінор

Від чого залежить фонічна яскравість і функціональна багатозначність мажоро-мінорних співвідношень?

В аналізі музичних творів звертати увагу на колористичні особливості функціональних співвідношень.

Деякі явища гармонії ХХ століття.

Які основні стильові напрямки склались у музичній культурі ХХ століття?

Які передумови появи додекафонії, атональної музики?

Які критерії поняття акорду в сучасній музиці?

Від чого залежить склад акордів терцієвої, квартової, секундової структури?

Які ладо-функціональні відносини в 12-тонових ладах? Чи можливі ладо-функціональні відношення в атональній музиці?

Які ладотворення існують в сучасній музиці?

Якого змісту набуває поняття горизонталь та вертикаль у музиці ХХ століття?

Визначити конструктивну і фонічну роль гармонії, знаходити характерні явища горизонталі і вертикалі в творах композиторів ХХ століття.

Особисту увагу треба звернути на розкриття специфіки гармонічної мови В. Бібіка, Л. Дичко, Б. Лятошинського, В. Зубицького, Е. Станковича, М. Лисенко, Л. Ревуцького та інших сучасних українських авторів.

Рекомендована література

Алексеев Б. Задачи по гармонии. – М.: “Музыка”, 1976.

Аренский А. Сборник задач (1000) для практического изучения гармонии. – М.: “Музыка”, 1965.

Берков В. Гармония, – М.: “Музыка”, 1970.

Дубровский Й., Евсеев С, Способин И. Учебник гармонии. – М.: “Музыка”, 1985.

Зелинский В. Курс гармонии в задачах. – М.: «Музыка», 1971.

Мясоедов А. Задачи по гармонии. – М.: Музыка, 1979.

Мясоедов Й., Мясоедов А. Пособие по игре упражнений в курсе гармонии. М. «Музыка», 1986.

Мутли А. Сборник задач по гармонии. – М.: “Музыка”, 1986.

Мюллер Т. Гармония. – М.: “Музыка”, 1982.

Скребкова О., Скребков С. Хрестоматия по гармоническому анализу. – М.: “Музыка”, 1978.

Степанов А. Гармония. – М.: “Музыка”, 1971.

Тюлин Ю. Краткий теоретический курс гармонии- М.: «Музыка», 1978.

Навчальне видання

ГАРМОНІЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації.

Укладач І. В. Якубовська

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,86. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206-47-29, 206-47-21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції № 2006 від 04.11.2004 р.